

HVORDAN RIGGE EN GOD PROSESS UNDER OG ETTER EN KIRKEBRANN?

Ressursmateriale til fellesråd og kirkeiere

Innhold

Innledning	3
1. KIRKEBRANNEN	4
Når det brenner	4
Varsling	4
Media.....	5
Lokalbefolkningen	5
Første tiden etter brannen	6
Videre sperring av branntomt og politiets myndighet.....	6
Debrifinger.....	6
Midlertidig kirke – interimsløsninger.....	7
Rollefordeling – interne og eksterne aktører.....	8
2. GJENREISNING – AVGJØRELSER OG ARBEID HOS BYGGHERRE.....	9
Godkjenningsprosedyre Kirkerådet.....	9
Plankomite og arbeid med en helhetlig plan for gjenreisningen.....	9
Sammensetting av plankomiteen.....	10
Plankomiteens oppgaver.....	11
Fordeling av oppgaver innad i plankomiteen	12
Lover og retningslinjer som virker inn på planarbeidet	12
Finansiering av gjenreisningen.....	13
Informasjonsmøter – menighetsmøter.....	14
Fellesråd og menighetsrådets rolle.....	14
3. GJENREISNINGSKIRKENS ARKITEKTUR OG FUNKSJON	14
Arkitektbistand.....	15
Annet relevant materiell	16

Innledning

En kirkebrann er dramatisk å være vitne til, både fysisk, følelsesmessig og mentalt. I tillegg rammer ofte hendelsen hele lokalsamfunnet, og underkommuniserte følelser knyttet til kirkebyggets betydning kommer til overflaten.

De fleste kirkebranner kommer akutt og uventet. Fellesrådet, ansatte og ikke minst kirkevergen kastes inn i en kaotisk og krevende situasjon. Fellesrådet blir stående i en posisjon hvor de skal håndtere alt det praktiske rundt selve brannen. I tillegg til drift av kirke og stab, må fellesrådet håndtere lokalsamfunnets reaksjoner og følelser. Dette er krevende og komplekse oppgaver. KA har derfor utarbeidet dette ressursmaterialet som en hjelp til fellesråd som opplever kirkebrann. Veilederen er tredelt. Den første delen tar for seg tiden fra brannen blir oppdaget, og den første tiden etter at brannen er slukket. Dette er en periode som gjerne er hektisk og kaotisk. De neste delen tar for seg den første delen av gjenreisningsprosessen. Dette er en periode hvor fellesrådet som byggherre må utarbeide en rekke planer og ta viktige avgjørelser for den videre prosessen mot å få gjenreist et kirkebygg. Veilederen tar ikke for seg selve byggeprosessen.

For å få mest nytte av materialet bør det arbeides med før det brenner. Heldigvis så opplever de færreste fellesråd store alvorlige kirkebranner, men å tenke gjennom og planlegge for slike store kriser gjør en mer rustet HVIS en slik katastrofe som brann oppstår.

KIRKEBRANNEN

Når det brenner

Først skal vi gjennomgå det akutte ved selve brannhendelsen. Når det brenner er det viktig å få varslet instanser som skal varsles, legge til rette for utrykningspersonell og kjøretøy. I tillegg forsøke å håndtere og navigere i det kaoset som oppstår på branntomta mens brannen pågår. Kirkeverge og fellesråd vil normalt oppleve et stort trykk fra aktører, media og lokalbefolkningen branndøgnet og den første tiden etter en kirkebrann.

Varsling

Det viktigste i de første minuttene etter en brannstart er å varsle noen eller igangsatt noe som kan starte slokking av brannen. Det mest optimale er et automatisk slokkeanlegg. Dette er som navnet tilsier et anlegg som automatisk settes i drift når deteksjonssystemet oppdager en brann. Et automatisk slokkeanlegg vil også gi alarm til 110. Hvis man ikke har slokkeanlegg, er en automatisk varsling til 110 enda viktigere. Rask varsling vil korte ned brannvesenets innsatstid slik at de kan starte slokkingen så raskt som mulig. Når brannalarmen går, varsles ikke bare brannvesen, men også politiet og i noen tilfeller ambulanspersonell. Brannvesenet har ansvaret for å slokke brannen, politiet for sikkerheten og ambulanspersonell vil ta seg av eventuelle skadde.

Fellesrådet bør ha en avtale med operasjonssentralen 110 (eventuelt lokalt brannvesenet) om at kirkeverge som sikkerhetsansvarlig varsles. Gjerne også fellesrådsleder. Fellesrådet bør ha utarbeidet en liste over hvordan andre rådsmedlemmer og stab skal varsles. Det gjelder også kirkelige instanser som prest, prost, biskop, og Den norske kirken sentralt. I tillegg bør kommunale instanser som for eksempel ordfører og rådmann varsles.

Erfaring viser at forsikringsselskapet ofte tar kontakt med kirkeverge eller fellesrådsleder selv, hvis ikke er det viktig å varsle dem raskt. De vil opprette en kontaktperson, og gi dere nyttig informasjon som gjelder forsikringsvilkår. Mange opplever også forsikringsselskapet som god støtte og hjelp i den første uoversiktlige tiden.

Brannvesen og RVR tjenesten

Selv om kirkevergen er sikkerhetsansvarlig er det brannvesenet som har myndighet på branntomten mens brannen pågår, og frem til de anser etterslokkingen som helt ferdig. Hvis brannvesenet får beskjed om at det er store verdier (fortrinnsvis kulturhistoriske) i kirkebygget, vil brannvesenet rekvirere RVR tjenesten (restverdiredningstjenesten). Det kan være nødvendig at fellesrådet følger opp at

dette skjer, og eventuelt etterspørre det. RVR tjenestens består av spesialutdannet brannfolk som er trent i å redde ut verdifulle gjenstander fra brennende bygninger, samt utvise «førstehjelp» på skadde gjenstander inntil annen fagekspertise kan overta. RVR tjenesten betales av forsikringsselskapet.

Fellesrådet anbefales å utarbeide en verdibergingsplan. Dette er en plan som omfatter alt fra hvordan brannvesenet skal redde ut verdier fra kirkebygget ved en brann eller naturkatastrofe, via «førstehjelp» for gjenstandene, sikring av gjenstander, skadeopprettelse og helt frem til en eventuell tilbakeføring.

Les mer om verdibergingsplan og restverdireddning her.

<https://www.ka.no/kirkebyggmal/article/1579307>

Norsk institutt for kulturminne forskning (NIKU) administrerer en gratis døgnbemannet beredskapstelefon for rådgiving ved hendelser i kulturhistoriske bygg: 481 10 777

Media

Både lokal og regional media er fort på banen når et kirkebygg utsettes for en storbrann. Mediepresset kan være ganske voldsomt, og det vil derfor være fornuftig å ha utarbeidet en mediestrategi. Media har en tendens til å henvende seg til sognepresten. Hvis det ikke er gode retningslinjer for at det er sikkerhetsansvarlige kirkeverge som uttaler seg, minsker sjansen for å fremstå som en sikkerhetsbevisst og ansvarlig organisasjon. Det er viktig at kirkevergen får mulighet til å representere organisasjonen, henvise til politiet og brannvesen for forhold som har med brannhendelsen å gjøre. Kirkevergen skal ikke bare synliggjøre at man jobber med sikkerhet, men vedkommende er leder for ansatte som også skal få fremstå som ansvarlige. Leder av fellesrådet har en posisjon som leder av kirkebyggforvaltningen og bør uttale seg i samråd med kirkevergen. Uttalelser fra sognepresten og eventuelt medlemmer i menighetsrådet bør komme i andre rekke.

Lokalbefolkningen

Ved store alvorlige kirkebranner er det vanlig at store mengder av lokalbefolkningen strømmer til branntomten. Det være seg under selve brannen, og i den første tiden etterpå. Når det brenner er det politiet som setter opp sperrebånd og passer på at folk ikke kommer til skade eller går i veien for redningstjenesten. Det kan like fullt være nyttig å se om fellesrådet/stab kan bistå i å organisere folket som gjerne er i sjokk over hendelsen. Når brannen er slokket vil det (særlig i de første dagene) være mange som strømmer til branntomten. Det kan være nyttig å se på muligheten for

provisoriske løsninger for å ta imot, servere en kopp kaffe og tilby et samlingssted. Lokalbefolkningen trenger å samles i sorgen.

Første tiden etter brannen

Når de første dramatiske timene er over og brannen er slokket er ikke nødvendigvis reaksjonene på brannen stilnet. Lokalbefolkningen vil trenge lang tid for å bearbeide sjokket over å ha mistet lokalkirken sin. Den første tiden etter brannen er ofte kaotisk både følelsesmessig og organisatorisk.

For kirkeverge, fellesråd og menighetsråd står en rekke nye utfordringer i kø; staben trenger debriefing, og man må sammen finne gode løsninger for hvordan den kirkelige aktiviteten skal organiseres. I tillegg kan det ta lang tid før branntomta frigis av politiet, slik at fellesrådet kan starte planprosessen for å gjenreise et kirkebygg.

Videre sperring av branntomt og politiets myndighet

Når brannen er slokket er det politiet som overtar myndigheten. Politiet vil avgjøre hvor og når det skal sperres av rundt branntomten. Politiet vil alltid etterforske brannen for å finne årsaken. De vil rekvirerer brannetterforskere som skal undersøke og fastsette brannårsaken. Dette arbeidet kan ta tid, spesielt hvis det er mistanke om at brannen er påsatt. Det er derfor viktig at det settes opp robuste gjerdet raskt etter at brannmannskapet har slokket brannen. Gjerdene bekostes av forsikringsselskapet, men bestilles av fellesrådet.

Politiet har myndighet over branntomten helt til de anser etterforskningen som ferdig. Branntomten vil da frigis til fellesrådet, som får tilbake myndigheten over kirkestedet.

Debriefinger

I etterkant av en brannhendelse trengs det flere runder med debriefing. Brannvesen vil gjennomføre sin debriefing. Her kan for eksempel kirkeverge og fellesrådsleder spørre om de kan være med for å få mer innsikt i brannhendelsen og slokkearbeidet. Selv om brannmannskapet er profesjonelle er de også mange steder innbyggere som opplever sorg over å ha mistet kirkebygget. Det samme gjelder for kirkeverge og fellesrådsleder som erfaringsmessig må la sin egen sorg tre i bakgrunn fordi omstendighetene krever deres profesjonalitet fullt ut. Derfor kan en debriefing sammen med lokalt brannvesen også åpne for en debriefing av ansvaret man har stått i. Det vil også gi kirkeverge og fellesråd en mer formell mulighet til å takke brannvesenet for innsatsen.

I tillegg trenger staben en egen debrifing. De har mistet arbeidsstedet sitt, men de har også mistet kirkebygget som en konkretisering av mye av deres kirkelige identitet. Det bør settes av tid til å snakke om og språkliggjøre hva det bygget som har brent betydde. Uavhengig av hva som skjer videre i prosessen med å gjenreise et nytt kirkebygg, er det viktig at også staben får bearbeidet sine følelser for det fysiske bygget som er tapt. Tilhørigheten til kirkebygget er gjerne underkommunisert. Det snakkes lite om, men betydningen kommer til overflaten når bygget går tapt. Det er viktig for den videre prosessen at staben får lov til å sørge over bygget. Les mer om betydningen av kirkebygget her. <https://www.ka.no/kirkebygget/kirkebygg-og-identitet>

Det anbefales også at kirkeverge og fellesråd, samt menighetsråd gjennomfører en debrifing, hvor sorgen over å miste kirkebygget vektlegges, men også hvor arbeidsprosessen branddøgnet og de første dagene gjennomgås. Hvordan opplevdes det å stå i det som har skjedd, hvordan fungerte kommunikasjonen og samarbeidet, hva kunne vært gjort annerledes, osv.

Den mer følelsesmessige delen av debrifingen bør man oppfordre til, men det bør samtidig understrekes at den er frivillig. Det er ulikt hvor naturlig folk opplever å snakke om egne følelser fremfor andre. Det bør heller ikke skrives referat som distribueres. Det som snakkes om her bør være mellom dem som deltar.

Når det derimot gjelder den delen av debrifingen som tar for seg rutiner og hvordan beredskapsplaner og lignende fungerte, bør det være obligatorisk for alle involverte fra fellesråd, menighetsråd og stab. Her bør det skrives referat, og bruke opplysninger som kommer frem til å forbedre rutiner og planverk.

Det er også viktig i alt debrifingsarbeid å skryte av hverandre, og trekke frem alt som har vært bra.

Midlertidig kirke – interimsløsninger

Proessen fra kirkebygget brenner til det reises et nytt kirkebygg tar mange år. Utfordringer vedørende sterkt lokalt engasjement har i mange tilfeller skapt konflikter som har gjort at prosessen har tatt veldig mye lengere tid enn forventet.

Det er fellesrådet som er ansvarlig for å etablere interimsløsninger for staben og den kirkelige aktiviteten. Det er forsikringsselskapet som bekoster interimsløsningene. Det må også organiseres mulige løsninger for å flytte over aktivitet til andre kirker i fellesrådet.

Her har en del fellesråd i tillegg til å etablere «permanente» interimsløsninger, funnet alternative møtepunkt for lokalsamfunnet. Eksempler på dette er å arrangere

gudstjeneste på branntomten eller andre steder utendørs, eller å bygge en utendørs stall i advent og julehøytiden.

Noen utfordringer ved interimsløsninger er å skape en kirkelig atmosfære. Det gjelder særlig hvis rommene er flerbruksrom, konferanserom, eller lignende. En annen ting å være observant på er at selv om folk tilhører samme sogn, kan det være kulturelle forskjeller fra kirke til kirke. Folk kan av ulike grunner vegre seg for å gå i nabokirken. Ved å være bevisst på dette kan det brukes positivt til å skape mer samhold i lokalsamfunnet.

Rollefordeling – interne og eksterne aktører

En vellykket håndtering av en kirkebrann handler ofte om at man har gjort et godt forarbeid innenfor beredskapstenkning og beredskapsplanarbeid. I tillegg handler det om at man har kompetanse i rådene til å håndtere brannhendelsen og arbeidet med å gjenreise et kirkebygg. Det er mange aktører som kommer på banen og som har en rolle i prosessen fra brannen oppstår til ny kirke er gjenreist. Utrykningsetater er nevnt og de første som også har en myndighet over situasjonen. Andre sentrale aktører er:

- **Kirkevergen:** Sikkerhetsansvarlig og daglig leder for staben
- **Fellesrådsleder:** Leder for byggherreansvaret
- **Sognepresten og menighetsrådet:** Ansvarlig for den religiøse aktiviteten
- **Biskopen og bispekontoret:** Kirkefaglig leder og vedtaksmyndighet i bygging av ny kirke
- **Kommunen:** Viktig samarbeidspart i prosessen, vedtaksmyndighet i regulering- og byggeprosess, bevilger (ofte) ekstra midler til gjenreisningen. Har også en person som deltar i fellesrådet.
- **Fylkeskommune og statsforvalteren i Vestfold:** Kan bli aktuelle parter i saker som angår gravplass og kulturminner.
- **Riksantikvaren:** Vedtaksmyndighet og rådgiver i bevaring og gjenreisning av fredete og listeførte kirkebygg og grunn. Skal derfor varsles ved hendelser i listeførte eller fredede kirker. De skal også godkjenne saneringselskapets tiltaksplan før sanering.
- **NIKU:** Gratis, døgnbemannet beredskapstelefon for rådgiving ved hendelser i kulturhistoriske bygg: 481 10 777
- **Forsikringsselskap:** Verdiberegner av skader, oppretter takstmann fra forsikringsselskapet som skal samarbeid med takstmann som fellesrådet oppretter.

- **Den norske kirke sentralt, Kirkerådet:** Rådgiver og godkjenningsmyndighet.
- **Hovedorganisasjonen KA:** Fellesrådets medlemsorganisasjon som kan gi rådgiving og bistand.

GJENREISNING – AVGJØRELSER OG ARBEID HOS BYGGHERRE

Godkjenningsprosedyre Kirkerådet

I tillegg til kommunale godkjenningsprosedyrer har kirkerådet en stor avgjørelsesmyndighet når det gjelder å reise et kirkebygg. Kirkerådet har utarbeidet rundskrivet Nr 1-2022 «Kirkerådets godkjenning av nye kirker – veiledning og retningslinjer for saksbehandling».

<https://www.kirken.no/contentassets/8a7fcc08c5f14f969d106a5451dafae5/kirker%C3%A5dets%20godkjenning%20av%20nye%20kirker%20%20veiledning%20og%20retningslinjer%20for%20saksbehandlingen.pdf>

Rundskrivet er primært rettet mot menigheter som skal bygge en ny kirke der hvor det ikke er kirke fra tidligere. Men de fleste av prosedyrene vil også gjelde det å gjenreise et kirkebygg etter en kirkebrann: det vil si om man ønsker å gjenreise et nytt og annerledes bygg eller man ønsker å gjenreise et kopilignende kirkebygg, og eller om man bygger på samme tomt eller bygger på en ny tomt. Det er derfor vesentlig å sette seg inn i rundskrivet og følge prosedyren som beskrives der.

Kirkerådet legger opp til en søkeprosess i to trinn, hvor man først søker om å få bygge på valgte tomt, deretter om man får bygge den kirken som man redegjør for i et skisseprosjekt. Svaret fra Kirkerådet skal legges ved rammesøknaden til kommunen.

Plankomite og arbeid med en helhetlig plan for gjenreisningen

Parallelt med at forsikringsoppgjøret blir ferdigstilt, bør fellesrådet som byggherre nedsette en plankomite. Det er fordelaktig at plankomiteens mandat er nedskrevet og klart avgrenset. Hva mandatet skal inneholde og hvordan det er avgrenset, bør vurderes ut ifra behovet til det enkelte fellesråd. Noen fellesråd, for eksempel større fellesråd, har mye intern kompetanse på kirkebygg og planprosesser, mens mindre fellesråd gjerne trenger å knytte til seg flere fagpersoner for å få på plass en god prosess.

Sammensetting av plankomiteen

Sammensetningen av plankomiteen bør være «bredest» mulig. For å få til det trenger fellesrådet å kjenne til hvordan det gamle kirkebygget ble brukt, samt hvilke ulike kirkebehov menigheten og lokalsamfunnet har. Til mer kunnskap fellesrådet kan få om lokalsamfunnets kirkebehov til større sjanse er det for at man kan gjenreise en samlende kirke på stedet.

Arbeidet med å få en oversikt over lokalsamfunnets kirkebehov kan gjøres ved å invitere til allmøter hvor folk kan snakke fritt. Dette kan gi fellesrådet nyttig informasjon, men i mange tilfeller er ikke dette nok. En god del av befolkningen vil av forskjellige grunner ikke møte opp på slike allmøter, andre vil synes det er vanskelig å stå frem for større publikum å snakke. Derfor bør det i tillegg jobbes gjennom andre kanaler. Et eksempel er anonyme spørreundersøkelser hvor folk fritt kan beskrive sine ønsker og behov for det kirkebygget som skal gjenreises. Det er også viktig at fellesråd og menighetsråd viser i kommunikasjon og handling at innspillene verdsettes. Det er mange som har sterke følelser knyttet til det tapte bygget. Hvis rådene klarer å bruke dette positivt, vil det kunne styrke det videre kirkelige arbeidet.

Når fellesrådet har samlet inn og sortert innspill, er det også lettere å utarbeide en oversikt over de forskjellige brukergruppene og deres ønsker og behov. Det er spesielt viktig å få en oversikt over det som kan kalles «visuell bruk» av kirkebygget, altså den betydningen kirkebygget har ut over den aktiviteten som skjer i bygget. Mens den praktiske bruken av bygget er ganske lett å lage en oversikt over, er den følelsesmessige tilhørigheten til det fysiske bygget vanskeligere å få en oversikt over. Det siste kan beskrives som materialisert kirkeidentitet, og er et begrep som forklarer hvordan mennesker får kontakt med kirken gjennom kontakten med det fysiske bygget (<https://www.ka.no/kirkebygget/kirkebygg-og-identitet>). Til mer fellesrådet klarer å få til overflaten av den underkommuniserte betydningen det tapte kirkebygget hadde, til større andel av lokalsamfunnets totale kirkebehov vil man få en oversikt over.

For å få til en god planprosess bør fellesrådet integrere flest mulige av «brukergruppene», gjennom et bredt spekter av representanter. De forskjellige brukergruppene har både forskjellig og sammenfallende behov. Det er derfor viktig at det jobbes for å få til et godt diskusjonsmiljø i plangruppen, slik at man kan unngå konflikter. Til mer man får innsikt i hverandres kirkebehov, til større er sjansen for en god prosess hvor de ulike gruppene er villige til å gi og ta, fremfor å kjempe for sine kampsaker. Det er viktig at fellesrådet klarer å synliggjøre at folkekirken er mangfoldig. Det gamle kirkebygget klarte å forene folket. Det bør derfor legges vekt på at gruppene har et felles mål om å gjenreise et kirkebygg som igjen kan forene.

De forskjellige brukergruppene kan sees på som kompetansegrupper som tilfører planprosjektet nyttig kompetanse. I tillegg er det helt vesentlig at plangruppen består av kompetanse på prosjektledelse, økonomi, bygg, kirke, kommunale retningslinjer og lovverk som plan- og bygningsloven, brannloven, kulturminneloven, osv. I tillegg bør man inkludere folk som har god kjennskap til lokalsamfunnets historie og samfunnsutvikling. Det siste kan bidra til å gi diskusjonene i gruppene en nyttig dimensjon. Man må huske på at det skal bygges et kirkebygg inn i et kulturlandskap og lokalsamfunn som har lange røtter.

Plankomiteens oppgaver

Plankomiteens hovedoppgave er å utarbeide en overordnet plan for arbeidet med å gjenreise et kirkebygg. Hvor detaljert planen er avhenger av mandatet som gis av byggherre.

Planen bør inneholde:

- En oversikt over de behovene og ønskene de forskjellige «brukerne» av kirkebygget har,
- En oversikt over forventninger, ønsker og behov som finnes i lokalsamfunnet utover dette,
- En oversikt over krav, lovgivning, samarbeidsavtaler osv. som kommunen har som virker inn på gjenreisningsarbeidet,
- En oversikt over krav og lovgiving fra kulturminnemyndighet (Riksantikvaren/Fylkeskommunen),
- En oversikt over retningslinjer, krav, lovgivning og ønsker som Den norske kirke (Biskopen og kirkerådet) har som virker inn på gjenreisningsarbeidet.
- En finansieringsplan
- En fremdriftsplan

Med utgangspunkt i overnevnte punkt hvor muligheter og begrensninger har blitt utredet nøye bør det utarbeides en overordnet plan til fellesrådet. Planen er således et gjennomdiskutert og sortert utvalg av menigheten og lokalsamfunnets ønsker og behov, sett opp mot hvilke mulighet og begrensninger som finnes. Det bør komme tydelig frem av planen hva som er behov som må dekkes, og hva som er behov en ønsker at skal dekkes. Altså en rangering av behov. Dette vil gjøre det lettere for en byggekomite som mest sannsynlig må kutte utgifter ved å minimere prosjektet.

Hva man ønsker å kalle sluttproduktet fra plankomiteen varierer ut ifra hvor omfattende mandatet til komiteen har vært. Vanlige betegnelser er gjerne ideskisse, romprogram, funksjonsprogram, eller rett og slett planrapport.

Fordeling av oppgaver innad i plankomiteen

Oppgaven til plankomiteens leder er å organisere arbeidet, samt å påse at komiteen kan levere i henhold til mandatet som er gitt. En god måte å organisere arbeidet på er å opprette forskjellige underutvalg som kan jobbe frem oversikt over behov og ønsker innenfor et felt. Eksempel på utvalg er: orgelkomite, akustikk, kirkekunst, kirkelig aktivitet, utvidet bruksbehov ut over kirkelig aktivitet, ansattes arbeidsvilkår, energi, tekniske installasjoner, dugnad og frivillig innsats. Det kan opprettes utallige forskjellige underutvalg, det viktigste er at hvert prosjekt finner sin form slik at komitearbeidet blir mest hensiktsmessig for helheten.

Lover og retningslinjer som virker inn på planarbeidet:

Kommuneplanen og reguleringsplaner

Uavhengig av om et kirkebygg skal gjenreises som kopi eller med ny arkitektur, på opprinnelig eller ny tomt, så er det en del avklaringen som må tas. For eksempel i henhold til kommunens retningslinjer og andre kommunale planer. Det bør derfor etableres et samarbeid med kommunen i en tidlig fase etter brannen. Det bør også være representanter fra kommunen i plankomiteen, som kan ivareta de kommunale interessene. I en del tilfeller, også når det gjelder gjenreisning av kopi på samme tomt, kan det være aktuelt med regulering av området. I tillegg vil det være nødvendig med diverse søknader om kommunale godkjenninger for å gjenreise et kirkebygg.

Plan- og bygningsloven

Plan- og bygningsloven er den loven som i størst grad virker inn på plan- og bygningsarbeidet. Når et kirkebygg skal gjenreises vil det lovmessig forstås som et nytt bygg som må bygges etter dagens retningslinjer. Det betyr ikke at man ikke kan gjenreise et kirkebygg som er tradisjonelt i formen og kopi av det som brant. Det arkitektoniske uttrykket behøver ikke se moderne ut selv om man innfrir dagens krav til byggteknikk. Det er viktig at plankomiteen har god kjennskap til plan- og bygningsloven, samt kan anvende denne.

Brannloven

Brannloven vil sammen med Plan- og bygningsloven stille en del krav til brannsikkerhet i kirkebygget som skal reises, derfor blir også brannloven viktig i planprosessen.

Kulturminneloven (Riksantikvaren)

Riksantikvaren er myndighetshaver for kulturminneloven. Hvis kirken som har brent har et vern, eller kirkestedet og kirkegården har et vern vil Riksantikvaren melde sin

interesse kanskje allerede når det brenner. Riksantikvarens oppgave er å påse at kulturminnelovens krav blir innfridd. Hvis kirkebygget ikke blir totalskadd og samtidig har et vern, skal Riksantikvaren avgjøre om bygget skal restaureres/rekonstrueres. Riksantikvaren har også myndighet til å avgjøre hva som skal bygges på kirkested og kirkegård som har en fredningsbestemmelse. Også utenfor områder hvor Riksantikvaren har myndighet, har de som oppgave å være rådgivere for biskopen i kirkebyggsaker. Det er derfor viktig å konsolidere Riksantikvaren tidlig i gjenreisningsprosjekter, slik at man ikke får overraskende krav i etterkant.

Gravplassloven/Statsforvalteren i Vestfold

I de tilfeller hvor kirken som har brent står på eller inntil en gravplass, vil gravplassloven tre inn. Statsforvalteren i Vestfold og Fylkeskommunen er gravplasslovens myndighetsorganisering.

Finansiering av gjenreisningen

Alle kirkebyggene til Den norske kirke er forsikret. Forsikringssummen som utbetales etter en kirkebrann skal i utgangspunktet dekke utgiftene til å gjenreise et tilsvarende kirkebygg med dagens verktøy. I tillegg skal forsikringen dekke fellesrådets merutgifter fra brannen er et faktum til kirkebygget er gjenreist.

Erfaringer fra tidligere kirkebranner er at kommunen ofte bidrar med ekstra midler til gjenreisningsprosjektet. Kommunen må da motta en søknad fra fellesrådet hvor det argumenteres for et kirkebyggprosjekt som koster mer enn hva forsikringen vil utbetale. Det være seg at gjenreisningskirken skal bygges større eller med flere kostbare elementer enn hva den opprinnelige kirken hadde. Dette gjelder både gjenreisningsbygg hvor det er moderne arkitektur og gjenreiste kopilignende kirkebygg.

Det er også ganske vanlig at fellesrådet og menighetsrådet bidrar til å sette i gang eller støtte innsamlingsaksjoner for å få mer penger å bygge kirke for. Her er det mange muligheter for å være kreative i tillegg til de mer klassiske innsamlingsaksjonene. For eksempel kan folk få «kjøpe» en eller flere stoler, kirkebenker, orgelpiper, særkalker og lignende, ved å donere det prisgitte beløpet hver av gjenstandene faktisk koster.

Å utarbeide en plan for finansieringen av prosjektet er viktig å igangsette tidlig. Selv om det gjerne tar noe tid før forsikringsoppgjøret er ferdig, er det mulig å utarbeide estimater over hva de forskjellige delene av både plan- og byggeprosjektet vil koste.

Det å ha en økonomisk oversikt gir også god pekepinn på hva man faktisk kan få til, slik at man kan utarbeide realistiske planer for kirkebygget som skal gjenreises.

Informasjonsmøter – menighetsmøter

Menighetsmøter og andre typer informasjonsmøter er en veldig viktig kanal for fellesrådet som byggherre. Fra tidligere kirkebranner har det vist seg at informasjonsbehovet til lokalsamfunnet er enormt. God tilgang på informasjon kan være et viktig bidrag for å begrense en lokal konflikt rundt gjenreisningen av kirkebygget. Samtidig kan informasjonsmøter også brukes til å synliggjøre det sammensatte og komplekse ansvaret fellesrådet har som byggherre.

Fellesråd og menighetsrådets rolle

Fellesrådet vil som vist til være byggherre for den nye kirken som skal bygges. Menighetsrådet på sin side har ansvar for mye av innholdet i den aktiviteten som skal drives i kirkebygget. Dette krever et godt og fleksibelt samarbeid mellom rådene. På de fleste steder, spesielt i mindre sogn, går ofte oppgavene litt på tvers av ansvaret. Den praktiske arbeidsfordelingen er ikke alltid lik myndighetsstrukturen. Etter en kirkebrann er det både kaotisk og enormt med oppgaver som må gjøres, noe som krever at alle tar i et tak der det trengs. Det er derfor viktig å være klar over forholdet mellom juridisk ansvar og delegerte oppgaver.

GJENRISNINGSKIRKENS ARKITEKTUR OG FUNKSJON

Et stort stridsspørsmål når et kirkebygg skal gjenreises etter en kirkebrann er hvilken arkitektonisk form kirkebygget skal ha. En annen diskusjon går på om man skal gjenreise kirkebygget på samme tomt eller finne en annen gjerne større tomt til det nye kirkebygget. Som vist til tidligere, er det viktig at fellesrådet som byggherre gjennomfører en grundig prosess her. Til mer folk føler seg hørt og til bredere man har klart å inkludere lokalbefolkningen i gjenreisningen, til større sjanse har man også for å unngå sterke og langtekkelige konflikter.

Det er gode grunner for å gjenreise et kopilignende og tradisjonelt kirkebygg, og slik gjenskape det visuelle uttrykket i kulturlandskapet. Det kan forstås som å *gi* lokalsamfunnet *tilbake* det bygget de mistet. Samtidig er det gode grunner til å tenke nytt og bygge et mer funksjonelt og praktisk kirkebygg. Et slikt kirkebygg kan i større grad tilpasses bredden av aktiviteten man ønsker å gjennomføre i kirkebygget. Uavhengig av form og uttrykk er det viktig for folk at kirkebygget kommer opp igjen i fysisk form. Det gjentagende etter en kirkebrann er at det er veldig få stemmer som

fremmer at man *ikke* trenger å gjenreise noe kirkebygg. Det som er viktig for fellesrådet er å se engasjementet for kirkebyggprosjektet som positivt. Kirkebygget fremstår som konkretiseringen av folkekirken. Engasjementet forteller mye om hvor viktig kirken er for folk. Fordi kirken dekker et bredt spekter av menneskers behov, er tilhørigheten til kirkebygget forskjellig.

Et sterkt engasjement i lokalsamfunnet, betyr ikke nødvendigvis at det er lett for fellesrådet å manøvrere. Folk flest har lite språk for å uttrykke betydningen av kirkebygget, noe som i mange tilfeller resulterer i en konflikt rundt gjenreisningen. Når konflikten har satt seg er det vanskelig for partene å se og forstå hverandres grunnleggende kirkebehov. Det man derimot ofte opplever er hverandre som motstandere som ønsker å være vanskelige eller maktarrogante. Derfor er arbeidet man gjør rett etter brannen særdeles viktig.

Etter en kirkebrann, er nok oftere enn ellers, et godt gjenreisningsbygg et bygg som både er kopilignende og moderne. Altså et bygg som kan gi en ytre visuell likhet til det bygget som forsvant i brannen, samtidig som man innvendig kan ha en bedre funksjonalitet og fleksibilitet enn hva den gamle kirken hadde. For å få til dette kan det for eksempel gis noen føringer i arkitektkonkurransen. Dyktige arkitekter kan skape nye spennende bygg som kan forene bredden av kirkebehov. Til det trengs de å utfordres gjennom den bestillingen de får.

Arkitektbistand

Uansett om fellesrådet ønsker å gjenreise et nytt og moderne kirkebygg eller gjenreise et kopilignende bygg, eller et bygg som kombinerer dette, trengs det arkitekturfaglig rådgivning.

Det er flere måter å benytte arkitekter på. Man kan enten utlyse en åpen arkitektkonkurranse eller man kan velge ut noen arkitekter og forespørre dem om de ønsker å delta i en lukket konkurranse. Fordelen med en åpen konkurranse er at et bredt spekter av arkitekter vil sende inn forslag. Ulempen er at man ofte får veldig mange tilbud som må håndteres. Kirkebygg er veldig attraktivt for arkitekter, noe som medfører at mange ønsker å få tegne deres kirkebygg. Ved en lukket konkurranse, kontakter fellesrådet om lag 10 arkitektkontor og forespør om de ønsker å delta. Deretter utarbeides et konkurransegrunnlag som sendes til de forespurte kontorene.

Uavhengig av om man gjennomfører åpen eller lukket konkurranse skal det utarbeides et konkurransegrunnlag som gir arkitektene retninger for hva fellesrådet som byggherre ønsker. De fleste fellesråd nedsetter en komite/jury som kan behandle de innkomne forslagene, vurdere kvalitetene ved tilbudene, samt utarbeide en spesifisert (også gjerne prioritert) liste til fellesrådet.

Det er fellesrådet som tar beslutning om hvilket arkitektkontor de ønsker å inngå et videre samarbeid med.

Annet relevant materiell

På KAs nettsider finnes det mye relevant materiell til benyttelse i gjenreisningsprosessen. Også på Riksantikvaren og Kirkerådets nettside vil dere finne relevant materiell.